

Kereslet és kínálat

Minta tananyag — szemléltető anyag oktatási célra

A piacgazdaság működésének középpontjában a kereslet és a kínálat áll. E két erő találkozása alakítja ki a piaci árat és a piacon forgalomba kerülő mennyiséget. Ebben a leckében megismerjük a keresleti és kínálati függvényt, a piaci egyensúly fogalmát, valamint azokat a tényezőket, amelyek elmozdítják ezeket a görbéket.

1. A kereslet

A **kereslet** azt fejezi ki, hogy egy adott jöszágból az árszinttől függően mekkora mennyiséget hajlandóak és képesek megvásárolni a fogyasztók egy adott időszakban. A **keresleti törvény** szerint — minden más tényezőt változatlanak tekintve (*ceteris paribus*) — az ár és a keresett mennyiség kapcsolata fordított: ha az ár emelkedik, a keresett mennyiség csökken, és fordítva.

A keresletet befolyásoló főbb tényezők (a saját áron kívül):

- a fogyasztók jövedelme,
- a kapcsolódó (helyettesítő és kiegészítő) javak ára,
- a fogyasztói ízlés, preferenciák,
- a fogyasztók várakozásai (pl. jövőbeli áremelkedéstől való félelem),
- a piacon lévő vásárlók száma.

2. A kínálat

A **kínálat** azt mutatja meg, hogy a termelők az árszinttől függően mekkora mennyiséget hajlandóak és képesek piacra vinni egy adott időszakban. A **kínálati törvény** szerint az ár és a kínált mennyiség kapcsolata egyenes irányú: magasabb ár mellett a termelőknek nagyobb ösztönzésük van a termelés növelésére.

A kínálatot befolyásoló főbb tényezők (a saját áron kívül):

- a termelési költségek (pl. nyersanyag-, energia-, munkaerőköltség),
- a technológia színvonala,
- az eladók száma a piacon,
- a termelők várakozásai,
- egyéb (pl. helyettesítő termékek termelésének jövedelmezősége).

3. A piaci egyensúly

A keresleti és kínálati görbe metszéspontjában alakul ki a **piaci egyensúly**: az az árszint és mennyiség, amelynél a vásárlók által keresett mennyiség pontosan megegyezik az eladók által kínált mennyiséggel. Ezt nevezzük **egyensúlyi árnak** és **egyensúlyi mennyiségnek**.

Lásd az 1. ábrát (kereslet-kínálat grafikon) a kísérő képi anyagok között.

Ha a piaci ár az egyensúlyi ár fölé kerül, **kínálati többlet** (túlkínálat) keletkezik: a termelők többlet szeretnének eladni, mint amennyit a vásárlók hajlandóak megvenni — ez lefelé nyomja az árat. Ha a piaci ár az egyensúlyi ár alá esik, **keresleti többlet** (hiány) jön létre, ami felfelé mozdítja az árat. A piac így módon önmagát korrigálva, fokozatosan az egyensúly felé mozog.

4. A görbék elmozdulása

Fontos különbséget tenni a görbén való *mozgás* (amit a saját ár változása okoz) és a görbe *elmozdulása* (amit egy, az áron kívüli tényező megváltozása okoz) között.

Gyakorlati példa: Ha egy kedvezőtlen időjárási esemény miatt csökken a búzatermés, a kínálati görbe balra (felfelé) mozdul el: adott árszinten kevesebb búza kerül piacra, ami az egyensúlyi ár emelkedéséhez és az egyensúlyi mennyiség csökkenéséhez vezet.

5. A kereslet és kínálat rugalmassága (bevezető)

A **rugalmasság** azt méri, hogy a keresett vagy kínált mennyiség milyen érzékenységgel reagál az ár (vagy más tényező, pl. jövedelem) változására. Ha egy kis áremelkedés is nagy mennyiségi visszaesést okoz, a keresletet **rugalmasnak** nevezzük; ha a mennyiség alig változik, a keresletet **rugalmatlannak** mondjuk. Rugalmatlan kereslettel jellemzően az alapvető szükségleti cikkek (pl. gyógyszerek, alapélelmiszerek) rendelkeznek, míg a luxuscikkek kereslete jellemzően rugalmasabb.

Önellenőrző kérdések

1. Fogalmazza meg a keresleti és a kínálati törvényt!
2. Mi történik a piacon, ha az ár az egyensúlyi ár fölé emelkedik?
3. Nevezzen meg két, a keresletet és két, a kínálatot befolyásoló (nem ár-) tényezőt!
4. Mi a különbség a görbén való mozgás és a görbe elmozdulása között?
5. Mit jelent az, hogy egy jószág kereslete rugalmatlan?